

3. OECD Tax Statistics. URL: https://www.oecd-ilibrary.org/taxation/data/revenue-statistics/comparative-tables_data-00262-en
4. Data on Taxation. URL: https://ec.europa.eu/taxation_customs/business/economic-analysis-taxation/data-taxation_en

НАРОЩУВАННЯ І РОЗКРИТТЯ ЕНДОГЕННОГО ПОТЕНЦІАЛУ РОЗВИТКУ ЯК ФУНКЦІЯ КАПІТАЛІЗАЦІЇ ЕКОНОМІКИ

ШУМСЬКА С. С.

*кандидат економічних наук,
провідний науковий співробітник*

*ДУ «Інститут економіки та прогнозування НАНУ»
м. Київ, Україна*

Зростання темпів економічного зростання, конкурентоспроможність національного господарства, забезпечення благополуччя і покращення рівня життя на сьогоднішній значною мірою визначається процесом капіталізації, його динамічним розвитком [1-3].

Системний підхід у дослідженні категорії капіталізації економіки, викликає необхідність визнання багатовекторності критеріїв ефективності, оскільки будь-який один критерій не відображає всієї множини відносин системи, а також важливої ролі суб'єктивних її складових. Як приклад вибору критеріїв у контексті оцінки характеру впливу капіталізації на економічний розвиток доречно згадати дослідження Г.Башнянина і Ю.Туринського [4], у якому залежно від характеру (типу) впливу капіталізації на економічний розвиток автори умовно виділили кілька метрологічних типів капіталізаційної ефективності: 1) *позитивна* капіталізаційна ефективність, за умови формування якої посилення капіталізації супроводжується підвищенням економічної ефективності функціонування господарських систем; 2) *нейтральна* або майже нейтральна капіталізаційна ефективність, за якої капіталізація не впливає (позитивно чи негативно) на результативність функціонування господарських систем; 3) *негативна* капіталізаційна ефективність [4].

Іншою точкою зору на ефективність процесу капіталізації економіки може бути підхід, який базується на оцінці того, наскільки виконуються функції капіталізації, які у свою чергу відображають економічну сутність процесу і дерево цілей (якщо це система у багатовимірному полі), що загалом підпорядковано досягненню основної мети. На сучасному етапі, як зазначає Т. Малова, на перший план виходить аналіз функцій, які відображають створення умов не тільки для стійкого функціонування й модернізації національного господарства, а й для реалізації економічної стратегії в довгостроковому періоді [5]. Сьогодні

серед експертів вже не викликають дискусії такі виділені функції процесу капіталізації:

- *розподільча*, що забезпечує перелив капіталу між секторами та суб'єктами економіки;

- *відтворювальна*, що забезпечує постійність кругообігу й нагромадження капіталу як на рівні національної економіки, так і на рівні окремого суб'єкта;

- *стратегічна*, яка полягає у формуванні джерел ресурсів, що забезпечують можливість стратегічного розвитку економічного суб'єкта в довгостроковому періоді;

- *інноваційна*, яка полягає у фінансуванні нововведень за рахунок того, що інноваційна діяльність має амбівалентний характер: з одного боку, зменшує ринкову вартість об'єкта, знецінюючи його основні виробничі фонди, з іншого – підвищує її, збільшуючи вартість нематеріальних активів і оборотних фондів, а також людського капіталу [5].

Варто наголосити, що важливим критерієм ефективності капіталізації на макрорівні є забезпечення можливості реалізації капіталізації суб'єктів усіх рівнів, що підтримуватиме здатність досягнення поставлених ними цілей на коротко- та середньострокових часових проміжках та забезпечуватиме досягнення стратегічної мети держави у довгостроковій перспективі. Для (вертикального та горизонтального) узгодження цілей капіталізації макроекономічної системи варто розглядати функції різних суб'єктів [2-3].

На сьогоднішній день функції капіталізації на рівні підприємства дослідниками розглянуто найбільш повно [5-7]. Заслужовує на увагу підхід Кривов'язюк І. В., Пушкарчук І. М., Волинчук Ю. В., які запропонувати авторську класифікацію різновидів капіталізації підприємства за рядом ознак: 1) *за формою прояву* (за способом ініціювання, залежно від механізму нарощування власних джерел фінансування) – реальна, маркетингова, ринкова; 2) *за методами досягнення* – ефективна, неефективна; 3) *залежно від факторів досягнення* – ендогенна, екзогенна; 4) *за рівнем активності* – активна, пасивна; 5) *відповідно до форми капіталу* – капіталізація людського капіталу, матеріальна, нематеріальна; 6) *залежно від періоду її здійснення* – стратегічна, тактична; 7) *залежно від застосовуваних методів капіталізації* – традиційна, інноваційна; 8) *залежно від способу відображення прибутку в фінансовій звітності* – відкрита, прихована капіталізація [6]. Вчені Інституту економіки промисловості НАН України наголошують на важливості економічної та соціальної функцій капіталізації підприємств [7].

Детальний аналіз змісту функцій процесу капіталізації показує, що вплив ефектів цих функцій не досягається автоматично: якщо не розвинуті інституційні механізми, а також недосконалі економічні умови, функціональний вплив процесу капіталізації не реалізується

повною мірою [5]. Це порушує питання актуальності управління капіталізацією економіки, особливо коли ставиться амбітна мета досягнення позитивних темпів економічного зростання та переходу до стійкого економічного розвитку.

Сьогодні капітал, що виступає в різних формах, вже являє собою більш ємну категорію, ніж та, що розглядалась у ранніх економічних теоріях. Враховуючи можливість до трансформації різних форм, у цілому сукупний капітал виступає як синергетичний фактор зростання. Враховуючи важливу роль взаємодії людини, зовнішнього середовища, інституцій, інфраструктури економіки, що впливає на процес зростання і його якість, такий підхід дає можливість акцентувати увагу й на тому, що коли індивіди чи фірми створюють та акумулюють капітал, вони вносять свій вклад у зростання продуктивності капіталу інших суб'єктів, дають поштовх до розширення їх потенціалу розвитку та потенціалу розвитку країни.

В рамках ендогенної теорії зростання, враховуючи синергетичний характер сукупного капіталу, можна говорити про нову (окрім загальноприйнятих) функцій капіталізації, що проявилась при переході до постіндустріального та на неоіндустріальному етапах розвитку суспільства, а саме – функцію *нарощування і розкриття потенціалу розвитку* суб'єктів капіталізації на різних її рівнях. Зміст даної функції проявляється через формування позитивних зовнішніх ефектів (екстерналій) в ході інновацій та інвестицій як у фізичний так і в людський капітал, які сприяють трансформації різних форм капіталів і дають можливість збільшити капітал, отримати прибуток, підвищити ринкову капіталізацію іншим суб'єктам. Ця функція має важливе практичне значення, оскільки її реалізація дає імпульс для економічного зростання та забезпечує сталий розвиток.

Для того щоб оцінити важливість появи нової функції капіталізації – *нарощування і розкриття потенціалу розвитку* суб'єктів на різних її рівнях – потрібно визнати, що зі зміною нашої економічної і технологічної ери змінилися форми і функції організацій, у тому числі й некомерційних. Сьогодні потенціал можна розвивати на декількох рівнях, включаючи мікро-, мезо-, макро- (окремі особи, організація, сектор, мережа, система, суспільство). Інвестиції в капітал, різні програми з нарощування потенціалу часто забезпечують розвиток декількох рівнів одночасно. Наприклад, практика показала, що велика кількість благодійних, волонтерських програм є зорієнтованою на розширення знань, відносин і поведінку людей (на мікрорівні) таким чином, щоб зміцнювати культуру, норми, ресурси, методи управління і зв'язки з іншими організаціями (мезорівень) і стимулювати участь в мережах колективних дій (макрорівень) [8].

Альберт Хіршман описував економічний розвиток як процес прояву прихованих ресурсів, щоб їх можна було ефективно використовувати для створення вартості [9]. У цьому контексті доречно згадати що капіталізація, як розширення потенціалу, включає в себе як матеріальні, так і нематеріальні форми, переважно є наведеною на розвиток п'яти сфер та компетенцій: (1) управлінської; (2) програмної; (3) збільшення доходів; (4) розвиток лідерських якостей; і (5) організації суспільства [10]. Працюючи над вирішенням нерозв'язних проблем у частині реалізації потенціалу, суспільство все більше усвідомлює, що ефективне управління вимагає спільних дій на різних рівнях.

Для зростання ефективності цього процесу в Україні необхідні оптимальне поєднання індивідуального (окремого суб'єкта) та стратегічного (стосується суб'єктів усіх рівнів) підходів, що перетворить завдання підвищення капіталізації країни в загальнонаціональний проект, оскільки в ендогенній моделі розвитку *капіталізація країни це не тільки процес нагромадження капіталів у різних його формах та оцінка ринком їх вартості, а й формування інституційного середовища та активізація механізмів завдяки чому відбувається перетворення непрацюючих ресурсів, активів, можливостей суб'єктів у капітал в рамках визначених суспільством цілей розвитку.*

Література:

1. Капіталізація економіки України / За ред. акад. НАН України В.М. Гейця, д-ра екон. наук А.А. Гриценка. К.: Ін-т екон. та прогнозув., 2007. 220 с.
2. Шумська С.С. Капіталізація економіки: системний підхід та методологічні напрямки дослідження. *Економічна теорія*. 2012. №1. С. 35-49.
3. Шумська С.С. Капіталізація економіки України: оцінка і резерви зростання. *Економічна теорія*. 2004. №3. С. 60-79.
4. Башнянин Г.І., Туринський Ю.І. Ефективність капіталізації і лібералізації економічних систем в умовах ринкової транзиції: методологічні проблеми метрологічного аналізу. Львів: Вид-во львівської комерційної академії, 2008. 480 с.
5. Малова Т.А. Капитализация в условиях российской экономики: Теоретические и практические аспекты. Изд. 2-е. М.: Книжный дом «ЛИБРОКОМ», 2009. 208 с.
6. Кривов'язюк І.В., Пушкарчук І.М., Волинчук Ю.В. Капіталізації як основа динамічного розвитку підприємств. *Економічний форум*. 2017. №1. С. 135-143.
7. Капитализация предприятий: теория и практика : монографія / под ред. д.э.н., проф. И.П. Булеева, д.э.н., проф. Н.Е. Брюховецкой. Донецк: НАН Украины, Ин-т экономики пром-сти ; ДонУЭП., 2011. 328 с.
8. Elizabeth A. Castillo. Nonprofit Capacity Building: A Multiple-Capitals Approach. *Nonprofit Quarterly*. 2019. July 16.
9. Albert O. Hirschman. *The Strategy of Economic Development*. New Haven, CT: Yale University Press, 1958.
10. Amy Minzner et al. The Impact of Capacity-Building Programs on Nonprofits: A Random Assignment Evaluation. *Nonprofit and Voluntary Sector Quarterly*. 2014. Vol. 43, No.3 (June). P. 547–69.